

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

318

Polityka zrównoważonego i zasobooszczędnego gospodarowania

Redaktor naukowy

Andrzej Graczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Agata Wiszniewska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-339-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

Część 1. Reorientacja strategii zrównoważonego rozwoju

Małgorzata Gotowska, Mitsuo Shigenobu: Diagnosis actions for sustainable development – a comparative study	15
Ewa Jastrzębska, Paulina Legutko-Kobus: Reorientacja strategii zrównoważonego rozwoju – w stronę ekonomii społecznej i ekonomii daru	23
Joost Platje: A theoretical assessment of the EU's smart, sustainable and inclusive growth policy on resource use.....	37
Bożena Ryszawska: Koncepcja zielonej gospodarki jako odpowiedź na kryzys gospodarczy i środowiskowy	47
Bożydar Ziółkowski: Ewolucja idei zrównoważonego rozwoju	57
Andrzej Graczyk: Strategia Europa 2020 a rynkowa orientacja polityki ekologicznej	65
Małgorzata Śliczna: Charakterystyka ustawodawstwa i wybranych metod certyfikacji „zielonego budownictwa”.....	75
Adam Zawadzki: Outsourcing jako narzędzie zasobooszczędnego gospodarowania	84
Justyna Zabawa: Inwestycje w odnawialne źródła energii. Próba oceny wybranych przykładów i ich efektywności	95
Jerzy Mieszaniec, Romuald Ogrodnik: Zakres działalności innowacyjnej przynoszącej korzyści dla środowiska w przedsiębiorstwach górniczych .	105
Romuald Ogrodnik, Jerzy Mieszaniec: Górnictwo węgla kamiennego w kontekście zrównoważonego rozwoju	116
Agnieszka Ciechelska, Zbigniew Szkop: Instrumenty ekonomiczne w gospodarce odpadami komunalnymi na przykładzie uprawnień zbywalnych do składowania odpadów biodegradowalnych w Anglii	126

Część 2. Polityka ekologiczna i jej instrumenty

Elżbieta Broniewicz: Analiza efektywności kosztowej polityki ekologicznej – przegląd teorii i doświadczeń	139
Agnieszka Ciechelska: Poprawa wykorzystania instrumentów opłatowych w gospodarce odpadami - propozycje modyfikacji prawnych.....	147
Joanna Sikora: Jak zmniejszyć emisyjność gospodarki?.....	157

Agnieszka Lorek: Problemy i uwarunkowania gospodarki odpadami komunalnymi w województwie śląskim.....	168
Joanna Godlewska: Instrumenty wspierania lokalnej polityki energetycznej zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju.....	178
Małgorzata Karpińska-Karwowska: Kreatywność i przedsiębiorczość mieszkańców miasta i gminy Pisz w świetle badań	188
Krzysztof Posłuszny: Etykietowanie opon jako element programu zrównoważonej mobilności Unii Europejskiej.....	200
Bartosz Bartniczak: Udzielanie pomocy publicznej w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju.....	210
Anna Dubel: Regionalne preferencje dotyczące dofinansowania przez Unię Europejską adaptacji do zmian klimatycznych na poziomie regionalnym na przykładzie zlewni Warty.....	220

Część 3. Zarządzanie w duchu zrównoważonego rozwoju

Radosław Dziuba: Możliwości wdrożeniowe założeń hotelu ekologicznego na przykładzie certyfikatu „Czysta Turystyka” w regionie łódzkim. Częściowe wyniki badań.....	231
Barbara Kryk: Polityka regionalna w kontekście wyzwania efektywnego wykorzystania zasobów	242
Agnieszka Panasiewicz: Zarządzanie ryzykiem środowiskowym jako narzędzie wspierania gospodarki bardziej przyjaznej środowisku	255
Ksymena Rosiek: Przedsiębiorstwo społeczne jako odpowiedź na wyzwania rozwoju zrównoważonego	264
Agnieszka Rzeńca: Kłustry energetyczne w Polsce – nowa forma współpracy w ochronie środowiska	275
Łukasz Szalata: Zarządzanie środowiskiem poprzez implementację modelu miasta niskowęglowego/niskoemisyjnego drogą do zrównoważonego rozwoju aglomeracji miejskich.....	286
Dorota Bargiel: Bariery we wdrażaniu idei społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwie.....	294
Lidia Kłos: Ślad ekologiczny jako wskaźnik zrównoważonej konsumpcji i produkcji.....	303
Agnieszka Sobol: Ekoinnowacje w gospodarce komunalnej jako narzędzie realizacji polityki zrównoważonego rozwoju – na przykładzie miasta Bielsko-Biała ..	314

Część 4. Zrównoważona konsumpcja

Robert Karaszewski, Małgorzata Gotowska, Grzegorz Hoppe, Anna Jakubczak: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i konsumentów – studium przypadku	325
--	-----

Robert Karaszewski, Anna Jakubczak, Grzegorz Hoppe, Małgorzata Gotowska, Piotr Dudziński: Znaczenie społecznej odpowiedzialności konsumentów i biznesu w zrównoważonym rozwoju.....	334
Dariusz Kielczewski: Zasobooszczędne gospodarowanie a modele konsumpcji zrównoważonej	343
Monika Paradowska: Wybrane problemy kształtowania zrównoważonych zachowań konsumpcyjnych w transporcie indywidualnym	353
Irena Rumianowska: Ekokonsumpcja jako warunek efektywniejszego wykorzystania zasobów przyrodniczych a świadomość i zachowania konsumentów polskich.....	364
Sylwia Słupik: Uwarunkowania rozwoju zrównoważonej konsumpcji energii w Polsce	376

Summaries

Part 1. Reorientation of sustainable development strategy

Małgorzata Gotowska, Mitsuo Shigenobu: Działania diagnostyczne na rzecz zrównoważonego rozwoju – studium porównawcze: Japonia i Polska.....	22
Ewa Jastrzębska, Paulina Legutko-Kobus: Reorientation of strategies for sustainable development – towards a social economy and the gift economy ...	36
Joost Platje: Teoretyczna ocena inteligentnej, zrównoważonej i sprzyjającej społecznemu włączeniu polityki Unii Europejskiej korzystania z zasobów ..	45
Bożena Ryszawska: The concept of the green economy as an answer to the economic and environmental crisis	56
Bożydar Ziółkowski: Evolution of sustainable development idea.....	64
Andrzej Graczyk: Strategy Europe 2020 and the market orientation of ecological policy.....	74
Małgorzata Śliczna: Description of regulations and chosen certification's methods of green buildings.....	83
Adam Zawadzki: Outsourcing as a tool of resource-efficient use	94
Justyna Zabawa: Investments in renewable energy sources. An attempt to evaluate selected examples and their effectiveness	104
Jerzy Mieszaniec, Romuald Ogrodnik: The scope of innovation activity for the benefit of environment in mining enterprises	115
Romuald Ogrodnik, Jerzy Mieszaniec: Hard coal mining in the context of sustainable development.....	124
Agnieszka Ciechelska, Zbigniew Szkop: Economic instruments for municipal waste management – case study of the Landfill Allowance Trading Scheme in England	135

Part 2. Ecological policy and its tools

Elżbieta Broniewicz: Cost-effectiveness analysis of environmental policy – theory and practice overview.....	146
Agnieszka Ciechelska: Charge instruments using improvement in waste management – law adjustments proposals.....	156
Joanna Sikora: How to reduce the emission level of economy?	167
Agnieszka Lorek: Problems and conditions of municipal waste management in Silesian Voivodeship.....	177
Joanna Godlewska: Support instruments for local energy policy compatible with sustainable development principles	187
Małgorzata Karpińska-Karwowska: Creativity and entrepreneurship of citizens from town and community of Pisz in the light of analysis.....	198
Krzysztof Posłuszny: Labelling of tyres as a part of sustainable mobility policy in the European Union	209
Bartosz Bartniczak: Granting state aid in the context of sustainable development principles	219
Anna Dubel: Regional preferences concerning European Union subsidies to climate change adaptation at the regional level: case study of the Warta catchment.....	228

Part 3. Management in the spirit of sustainable development

Radosław Dziuba: Possibilities of implementation of ecology hotel assumptions on the example of ecological certification “Clean Tourism” in the region of Lodz. Partial research results	241
Barbara Kryk: Regional policy in the context of the challenge of effective use of resources	254
Agnieszka Panasiewicz: Environmental risk management as a tool of greener economy support.....	263
Ksymena Rosiek: Social enterprises as a response to the challenges of sustainable development.....	273
Agnieszka Rzeńca: Renewable energy clusters in Poland – a new form of cooperation in the area of environmental protection	284
Łukasz Szalata: Environmental management through the implementation of low-carbon city model as a way to sustainable urban development.....	293
Dorota Bargiel: Barriers in implementing the idea of Corporate Social Responsibility in company.....	302
Lidia Kłos: Ecological footprint as an indicator of sustainable consumption and production	313

Agnieszka Sobol: Ecoinnovations in municipal economy as a tool towards the policy of sustainable development – a case study of Bielsko-Biała city	322
--	-----

Part 4. Sustainable consumption

Robert Karaszewski, Małgorzata Gotowska, Grzegorz Hoppe, Anna Jakubczak: Corporate Social Responsibility and Consumers Social Responsibility – case study	333
Robert Karaszewski, Anna Jakubczak, Grzegorz Hoppe, Małgorzata Gotowska, Piotr Dudziński: The importance of Consumer Social Responsibility and Corporate Social Responsibility in sustainable development	342
Dariusz Kielczewski: Resource efficient economy and sustainable models of consumption.....	352
Monika Paradowska: Selected problems of creating sustainable consumer behaviour in individual transport.....	363
Irena Rumianowska: Eco-consumption as a condition for more effective use of natural resources and the awareness and behavior of Polish consumers	374
Sylwia Słupik: Determinants for the development of sustainable energy consumption in Poland	385

Bożena Ryszawska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KONCEPCJA ZIELONEJ GOSPODARKI JAKO ODPOWIEDŹ NA KRYZYS GOSPODARCZY I ŚRODOWISKOWY*

Streszczenie: Globalny kryzys finansowy sprawił, że powszechne stało się przekonanie, iż powrót do stanu sprzed kryzysu jest niemożliwy, że konieczna jest nowa koncepcja rozwoju dopasowana do zmieniającej się globalnej gospodarki. Debata zbiegła się w czasie z tworzeniem nowej strategii rozwoju Unii Europejskiej Europa 2020 i miała znaczący wpływ na jej kształt. Centralnym elementem strategii, przenikającym wszystkie inne jej aspekty, stała się koncepcja zrównoważonego rozwoju i idea zielonej gospodarki. Zielona gospodarka ma znaczącą rolę w strukturalnej przebudowie gospodarek europejskich.

Słowa kluczowe: zielona gospodarka, „brązowa” gospodarka, kryzys, zmiany strukturalne, Unia Europejska.

DOI: 10.15611/pn.2013.318.04

1. Wstęp

Globalny kryzys finansowy przyczynił się do podjęcia międzynarodowej debaty na temat dotychczasowego i przyszłego modelu gospodarczego. Powszechne stało się przekonanie, że powrót do stanu sprzed kryzysu jest niemożliwy, że konieczna jest nowa koncepcja rozwoju dopasowana do zmieniającej się globalnej gospodarki. Debata zbiegła się w czasie z tworzeniem nowej strategii rozwoju Unii Europejskiej Europa 2020 i miała znaczący wpływ na jej kształt. Centralnym elementem strategii, przenikającym wszystkie inne jej aspekty, stała się koncepcja zrównoważonego rozwoju. Istotą rozwoju UE w latach 2010-2020 będzie wprowadzenie idei zielonej gospodarki i zielonego rozwoju do głównego nurtu polityki unijnej oraz do wszystkich instrumentów finansowych, w tym do polityki spójności, polityki rolnej, polityki energetycznej, transportowej, polityki badań i rozwoju, a także pomocy humanitarnej i rozwojowej wobec krajów trzecich.

* Niniejszy artykuł powstał w ramach projektu sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2011/03/B/HS4/05359.

Celem artykułu jest przedstawienie koncepcji zielonej gospodarki i jej obszarów oraz ukazanie jej rosnącej roli w strukturalnej przebudowie gospodarki. Osiągnięcie celu będzie możliwe w wyniku zastosowania następującej procedury analitycznej. Po pierwsze – zarysowanie elementów diagnozy sytuacji powstałej na skutek wielowymiarowego kryzysu gospodarczego, środowiskowego i społecznego, w którego następstwie podważony został dotychczasowy model gospodarowania. Następnie przedstawienie wizji nowej, alternatywnej koncepcji gospodarki (zielonej gospodarki) uwzględniającej aspekty społeczne i środowiskowe. W końcu wskazanie obszarów wpływu nowej koncepcji na przemiany strukturalne w gospodarce.

2. Wielowymiarowy kryzys systemu ekonomicznego – finansowy, ekonomiczny, ekologiczny i społeczny – elementy diagnozy

Globalny kryzys podważył zaufanie wobec gospodarki wolnorynkowej i globalizacji, które miały zapewnić dobrobyt wszystkim krajom. Przez wiele lat doktryny liberalne zapewniały nas, że wolny i nieregulowany rynek z minimalną ingerencją państwa zapewni równowagę i wzrost gospodarczy. Ewentualne pojawiające się błędy w systemie gospodarczym miały być natychmiast skorygowane. J. Stiglitz zauważa, że kryzys zweryfikował to przekonanie, pozbawił nas wiary w samoregulującą się gospodarkę. Dopiero gdy globalna gospodarka znalazła się w stanie zagrożenia istnienia (*near-death experience*), podjęto debatę na temat zmiany priorytetów i wartości leżących u jej podstaw [Stiglitz 2010].

Kryzys ujawnił wiele problemów globalnych, których rozwiązanie wymaga współdziałania państw, poszukiwania wspólnych rozwiązań i wzięcia odpowiedzialności za ich wdrożenie. Wielu naukowców w ostatnich kilku latach uczestniczyło w debacie na temat przyczyn, rozmiarów i wieloaspektowości kryzysu [Roubini, Mihm 2011; Kołodko 2011; Krugman 2009; Stiglitz 2010]. Podzielają oni przeświadczenie, że kryzys jest nie tylko ekonomiczny czy finansowy, ale także społeczny i etyczny. Wśród wielu nasilających się problemów wymieniają pogłębiające się dysproporcje w rozwoju gospodarczym i poziomie życia między krajami, a także zmiany klimatu, degradację środowiska, nadmierne zużywanie zasobów naturalnych, marnotrawstwo surowców i żywności generowane poprzez model produkcji i konsumpcji krajów bogatych. Jednak najważniejsze okazało się ujawnienie, że rynkowy indywidualizm i fundamentalizm nie łączył się z odpowiedzialnością, że chciwość prowadziła do nieetyczności zachowań instytucji finansowych i banków, że ukrywano informacje o rzeczywistym stanie sektora finansowego, że nie widziano sygnałów ostrzegawczych płynących z gospodarki, że nie korzystano z wiedzy ekonomicznej dotyczącej finansów i równowagi całego systemu gospodarczego i podejmowano nadmierne ryzyko [Stiglitz 2010]. Bezpośrednim kosztem społecznym globalnego kryzysu we wszystkich jego wymiarach była utrata zaufania obywateli, klientów, pracowników, konsumentów do banków, instytucji finansowych, korporacji, a także

do instytucji publicznych i rządów, które dotąd tolerowały nieprawidłowości i zagrożenia w tym systemie.

Kryzys uświadomił uczestnikom publicznej debaty, że powrót do dotychczasowego sposobu myślenia o gospodarce nie jest możliwy. „Często sytuacja kryzysowa bywa oceniana jako coś przejściowego, po czym wszystko wróci *do normy*. Jednak wobec dynamiki przemian, zwłaszcza w gospodarce, pojawienia się nowych tendencji i rozwiązań realny powrót do przeszłości jest niemożliwy. [...] w sytuacji kryzysu kapitalistycznego »leczenie« i »wyleczenie« nie może być powrotem do przeszłości, ale oznacza wykształcanie mniej lub bardziej innej i zdrowszej (przynajmniej początkowo) wersji ustroju” [Oniszczyk 2010]. Powrót do modelu rozwoju gospodarczego sprzed kryzysu, opartego na nieograniczonym wzroście gospodarczym, dążeniu do zysku i nadmiernego ryzyka (często nieodpowiedzialnie, nieetycznie) bez uwzględniania kosztów środowiskowych i społecznych nie jest możliwy [Jackson 2009]. Pytanie brzmi, jak głębokie i istotne będą zmiany. Odpowiedzią na to pytanie mogą być prowadzone obecnie debaty¹ nad przyszłym rozwojem gospodarczym i społecznym, które skupiają się wokół idei zrównoważenia rozwoju w aspekcie gospodarczym, społecznym i środowiskowym, stworzenia nowej równowagi między rynkiem a państwem, jednostką a wspólnotą, człowiekiem a środowiskiem.

Obecny kryzys zakorzeniony jest w wartościach i zasadach kapitalizmu, czyli wzroście gospodarczym, nieograniczonym wykorzystywaniu zasobów naturalnych, samoregulującej roli rynku, roli pieniądza i zysku. Poszukiwanie przyczyn kryzysu wiąże się z krytyką neoliberalnego nurtu w ekonomii jako nauki, do której włączyli się polscy ekonomiści w ramach inicjatywy Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Fiedor zwraca uwagę na brak głębszej refleksji teoretycznej nad fundamentalnymi procesami gospodarczymi i trendami cywilizacyjnymi, zmieniającymi charakter gospodarek narodowych i światowego systemu ekonomicznego [Fiedor 2010]. Gorynia i Kowalski [2009] uważają, że obecny stan wiedzy ekonomicznej nie pozwala w pełni wyjaśnić mechanizmu kryzysu. Jeśli nie rozumiemy mechanizmu, to jego wykorzystanie do ingerowania w rzeczywistość oraz do prognozowania tej rzeczywistości jest obciążone ryzykiem. Kwaśnicki, cytując w swoim artykule Keena, stwierdza, że „najważniejszą sprawą, jeśli chodzi o wykazanie wpływu globalnego kryzysu finansowego na teorię ekonomii, jest pokazanie, że teoria neoklasyczna nie tylko jest zła, ale że jest niebezpieczna” [Kwaśnicki 2009]. Wywołany kryzysem finansowym globalny zawał gospodarczy pobudził nie tylko dyskusję na temat legitymizacji systemu finansowego w obecnym kształcie, ale także trwającą już od kilku dekad debatę

¹ Przygotowanie i wdrażanie strategii *Europa 2020*, *Global Green New Deal* (UNEP 2009), *Strategia Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności* (2011), przygotowania do szczytu RIO+20 który odbył się w czerwcu 2012, *Green Economy Coalition* (2011). *Green, fair and productive: How the 2012 Rio Conference can move the world towards a sustainable economy*, debata 29 największych przedsiębiorstw międzynarodowych i przygotowany raport *Vision 2050. The new agenda for business*, WBCSD (2010), także scenariusze dla gospodarki UE *Scenarios for One Planet Economy in Europe*. Project OPEN (2011).

na temat przyszłości kapitalizmu, roli państwa i modelu ustroju, który sprzyjałby dobrostanowi społecznemu i gospodarczemu [Mączyńska 2009]. Podobnie Płowiec [2009] potwierdza konieczność zweryfikowania teorii neoliberalnej. Pysz zauważa sporą dozę zamieszania i bezradności wobec kompleksowych i wielowymiarowych zjawisk kryzysowych współczesnego świata [Pysz 2009]. Woroniecki pisze, że nie jest to „zwykły kryzys” – i to nie ze względu na zasięg. Inne są jego korzenie, rozleglejsze skutki. Kryzys ten dał asumpt do ostrzeżeń pod adresem banków i polityków, by nie ryzykować powrotu po cichu do *business as usual* [Woroniecki 2011].

Świadomość natury obecnego kryzysu wyznacza ramy diagnozy sytuacji, przyczyn kryzysu i koncepcji wychodzenia z kryzysu. Współczesny tak powszechny kryzys jest trudny do zrozumienia i przeanalizowania. Dlatego też, aby móc działać i wprowadzać rozwiązania, musimy zredukować tę kompleksowość i w pewnym sensie uprościć obraz, skupiając się na najważniejszych kluczowych aspektach oraz na najważniejszych punktach widzenia w ramach systemu gospodarczego, społecznego i politycznego [Jessop (2011)].

3. Koncepcja zielonej gospodarki jako alternatywa dla dotychczasowego modelu gospodarczego

Unia Europejska i liczne międzynarodowe organizacje umieściły zieloną gospodarkę w opracowanych strategiach. Unia Europejska pragnie stworzyć swoją przewagę konkurencyjną w gospodarce, w produkcji, w rozwoju technologii, w badaniach i w innowacjach, wykorzystując koncepcję zrównoważonego rozwoju. Do tej pory Europa była liderem w rozwoju zielonej gospodarki i odnawialnych źródeł energii. Obecnie chce wykorzystać szansę na rozwój i tworzenie nowych miejsc pracy oraz na nową wartość dodaną właśnie w ramach zrównoważonego i zielonego rozwoju gospodarczego. Także Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zrównoważonego Rozwoju RIO+20 w czerwcu 2012 roku skoncentrowana była wokół koncepcji zielonej gospodarki, gdzie podkreślono, że konieczne jest nowe zdefiniowanie gospodarki i przyjęcie nowego modelu rozwoju społeczno-gospodarczego (*green economy*), zwanego „zielonym rozwojem gospodarki”, w którym szczególną uwagę zwraca się na kwestie ochrony środowiska. W przeciwieństwie do obecnego modelu (*brown economy*), w znacznej mierze opartego na wykorzystaniu paliw kopalnych i innych surowców nieodnawialnych (tab. 1), nowy model powinien czerpać z doświadczeń ekonomii środowiskowej oraz zapewniać właściwe relacje pomiędzy gospodarką i ekosystemami [Towards a Green Economy ... 2011].

Zielona gospodarka jest jedną z dróg do zrównoważenia rozwoju. Jej zaletą jest większa konkretyzacja i operacjonalizacja zrównoważonego rozwoju. W koncepcji zielonej gospodarki z jednej strony widoczne jest pewne zawężenie do procesów gospodarczych, a z drugiej strony przymiotnik zielona sugeruje stałość obecności kryteriów ekologicznych. Nowym aspektem zdefiniowania zielonej gospodarki jest umieszczenie w niej odniesień społecznych i wartości. „Zieloność” oznacza bowiem

Tabela 1. Cechy charakterystyczne *brown economy* i *green economy*

<i>Brown economy</i>	<i>Green economy</i>
Nieograniczony wzrost gospodarczy	Oddzielenie wzrostu gospodarczego od zużycia zasobów naturalnych
Oparcie na paliwach kopalnych	Odnawialne źródła energii
Intensywne zużywanie zasobów naturalnych (energo- i materiałochłonna)	Efektywność energetyczna
Emisja gazów cieplarnianych	Czysta produkcja
Niszczenie bioróżnorodności	Ochrona bioróżnorodności
Globalne nierówności społeczne	Zrównoważona konsumpcja
Nadkonsumpcja	Sprawiedliwość międzypokoleniowa i międzyregionalna
<i>Bussines as usual</i>	Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i inwestorów
Brak odpowiedzialności	
Oslabienie zaufania społecznego	

Źródło: opracowanie własne.

uwzględnienie aspektów środowiskowych w każdej decyzji i procesie produkcyjnym w całym jego cyklu, a także szacunek dla środowiska naturalnego i jego zasobów, chęć ochrony tych zasobów dla przyszłych pokoleń, czyli międzygeneracyjną sprawiedliwość, oraz dostępu do tych zasobów w skali globalnej. Pojawienie się aspektów aksjologicznych, w tym m.in. szacunku dla środowiska naturalnego, szacunku dla potrzeb innych pokoleń, etyczności, zaufania i odpowiedzialności, sprawia, że koncepcja zielonej gospodarki staje się wielowymiarowa (wymiar ekonomiczny, społeczny i ekologiczny).

W literaturze znaleźć można kilka definicji zielonej gospodarki, wszystkie one zawierają w sobie szacunek do środowiska naturalnego i uwzględniają koszty środowiskowe w działalności gospodarczej. W ramach Programu Środowiskowego ONZ (UNEP) w trakcie przygotowań do szczytu w Rio de Janeiro w 2012 roku zaproponowano definicję zielonej gospodarki. „Zielona gospodarka wpływa na wzrost dobrobytu ludzi i równość społeczną, jednocześnie zmniejszając ryzyko środowiskowe i zużycie zasobów naturalnych” [*Green Economy ... 2011*]. Innymi słowy – zawiera ona aspekt ekologiczny, wyrażający się głównie redukcją emisji CO₂ i zasobooszczędnością, oraz aspekt społeczny, polegający na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.

Zielona gospodarka, podobnie jak zrównoważony rozwój, jest kategorią bardzo szeroką i może odnosić się do różnorodnych sektorów gospodarki (energetyka, transport), tematów (zanieczyszczenie, emisja CO₂), zasad (zanieczyszczający płaci) lub polityki ekologicznej (rozumianej jako instrument ekonomiczny).

Inna definicja stworzona została w dokumencie International Chamber of Commerce: „Zielona gospodarka jest gospodarką, w której wzrost gospodarczy jest połączony z odpowiedzialnością ekologiczną, wzmacniając się wzajemnie w procesie wspierania postępu społecznego” [*Green Economy Roadmap ... 2012*].

Dodatkowo zielona gospodarka może być definiowana także poprzez zestaw wartości i zasad, do których należą: odpowiedzialność za skutki społeczne i środowiskowe podejmowanych działań zarówno przez przedsiębiorstwa, jak i konsumentów,

sprawiedliwość i równość w wymiarze globalnym, etyczność tworząca zaufanie oraz szacunek wobec środowiska naturalnego.

Uważa się, że zielona gospodarka najlepiej wyraża wszystkie trzy aspekty zrównoważonego rozwoju: ekonomiczny, społeczny i ekologiczny. Nakierowana jest na poprawę dobrobytu ludzi z jednoczesnym ograniczeniem ryzyka ekologicznego i niedoboru zasobów naturalnych. Ta nowa ścieżka rozwoju jest zorientowana na nowe formy jakościowego, a nie ilościowego wzrostu wobec narastających zagrożeń dla kapitału naturalnego i społecznego. Międzynarodowa debata przed i w trakcie ostatniego szczytu RIO+20 zwróciła uwagę na potrzebę podejścia holistycznego i zmian strukturalnych w gospodarkach. Uznano za niezbędne zdefiniowanie zasad i celów polityki, która obejmowałaby wiele powiązanych ze sobą aspektów rozwoju i kluczowych strategii szczegółowych w celu stawienia czoła wielu wzajemnie powiązanych kryzysom. Interwencja państwa jest postrzegana jako konieczna na etapie pobudzenia i przewodzenia procesowi zazieleniania się gospodarki.

4. Zmiany strukturalne w gospodarce – wyzwania dla polskiej gospodarki

Zielona gospodarka staje się czynnikiem generującym przemiany strukturalne w gospodarce i w życiu społecznym. Do tej pory głównym trendem tych zmian były przemiany związane z gospodarką opartą na wiedzy, z rolą kapitału ludzkiego, istotnym elementem były i są także innowacje, nowe technologie i cały sektor technologii informacyjnych (IT). Jednakże wyraźnie zaznaczającym się nowym trendem staje się wprowadzanie kryteriów środowiskowych do procesów produkcyjnych, do inwestycji, do konsumpcji, co w efekcie prowadzi do powiększania się sektora zielonej gospodarki, do zielonego wzrostu gospodarczego wyrażającego się rosnącym udziałem sektorów zielonej gospodarki w tworzeniu PKB, a także tworzeniem zielonych miejsc pracy.

Jak piszą autorzy raportu przygotowanego dla ONZ pod nazwą *The Transition to a Green Economy*, procesowi rozwoju zielonej gospodarki towarzyszą poważne zmiany w strukturze produkcji, zmiany w udziale poszczególnych sektorów gospodarki w tworzeniu PKB, zmiana struktury zatrudnienia, nowe kierunki inwestycji i profil specjalizacji gospodarki aspekcie międzynarodowym. Alternatywni „strukturaliści” uważają, że te zmiany są nie tylko produktem ubocznym wzrostu – są raczej podstawowym motorem zmian. Wprowadzanie zielonej gospodarki jest niczym innym jak stałym wzrostem strategicznych szans rozwojowych dla przedsiębiorców i całych gospodarek. W krajach uprzemysłowionych instrumentem zielonych zmian strukturalnych będzie rozwój ekologicznych technologii, ekoinnowacji, badań i rozwoju wspierany przez aktywną politykę państwa. Polityka krajów i instytucji międzynarodowych pozwoli na transformację systemu, zdynamizuje aktywność gospodarczą i odegra istotną rolę w procesie długoterminowego rozwoju cywilizacyjnego. Pełny

rozwój zielonej gospodarki obejmuje nie tylko rewolucję technologiczną, lecz także poważne zmiany w procesie produkcji i konsumpcji. Rewolucja technologiczna w ramach zielonej gospodarki różnić się będzie od podobnych tego typu procesów w co najmniej trzech ważnych kwestiach: rosnącej roli polityki rządu, tworzenia globalnych rozwiązań instytucjonalnych wspierających rozwój technologii oraz zwiększenia międzynarodowej współpracy i współdziałania w zakresie badań, rozwoju i innowacji we wszystkich obszarach istotnych dla zielonego wzrostu [Ocampo 2011].

Unia Europejska oraz inne organizacje międzynarodowe, w tym OECD, zapoczątkowały serię prac nad identyfikacją szans i przeszkód dla „zielonego wzrostu”, przy jednoczesnym utrzymaniu tempa rozwoju gospodarczego i tworzeniu nowych miejsc pracy. OECD definiuje „zielony wzrost” jako dążenie do wzrostu i rozwoju gospodarczego przy jednoczesnym zapobieganiu degradacji środowiska, utracie różnorodności biologicznej i niezrównoważonemu wykorzystaniu zasobów naturalnych. „Zielony wzrost oznacza oddzielenie efektów działalności gospodarczej od efektów działalności środowiskowej, a także dążenie do tego, by inwestowanie w środowisko stanowiło siłę napędową wzrostu gospodarczego” [*Zatrudnienie i rozwój lokalny ...* 2011].

Ekologiczne firmy będą w nadchodzących dziesięcioleciach kształtować rozwój świata. Zielona gospodarka to pewien rodzaj rewolucji, ponieważ jej wpływ sięga daleko poza sferę ekonomiczną. Rządy, przedsiębiorstwa i społeczeństwa wspólnie zajmują się gigantycznymi problemami, w obliczu których stoi cały świat, tworząc nowe strategie rozwoju, przeciwdziałające destrukcyjnym trendom. Autorzy książki *Zielony wzrost, zielony zysk* twierdzą, że ekologiczna gospodarka kształtuje całe otoczenie gospodarcze i wpływa na modele prowadzenia działalności przez wszystkie firmy, we wszystkich zakątkach świata. Uczestniczą w niej wszystkie branże gospodarki, od przemysłu motoryzacyjnego, poprzez chemiczny, po sektor usługowy. Przedsiębiorstwa przyjazne środowisku przynoszą zyski. Szacuje się, że wartość globalnego rynku w tym segmencie przekroczy 1,6 bln euro do końca 2010 roku, do 2020 roku zaś może sięgnąć nawet powyżej 3,2 bln euro [Henzelmann, Schaible, Stoeber, Meditz 2011]. „Podobnie jak poprzednie zmiany, zielona rewolucja zmiecie z rynku te firmy, a nawet całe gałęzie przemysłu, które przeoczą jej oznaki albo je zignorują. [...] Obecna rewolucja nie musi wpływać negatywnie na konkurencyjność przedsiębiorstw. Mogą one wykorzystać ją jako trampolinę, z której wybiją się do pierwszej ligi, o ile będą aktywnie uczestniczyć w przekształcaniu branży i ustalaniu nowych reguł gry” [*Zielony wzrost, zielony zysk ...* 2011, s. 14].

Zielone technologie jako gałąź gospodarki mają obecnie wielomiliardową wartość i olbrzymi potencjał rozwojowy. Według autorów obroty w tym sektorze w 2010 roku osiągnęły 1,6 bln euro z roczną stopą zwrotu na poziomie 6,5% do roku 2020. Technologie ekologiczne to dominujący przemysł XXI wieku [*Zielony wzrost, zielony zysk ...* 2011].

Biznes jest bez wątpienia motorem rozwoju i tworzenia miejsc pracy, jednak bez pomocy państwa nie rozwiąże światowych problemów. Do uporania się z tym gigantycznym zadaniem potrzeba nowej polityki wsparcia na poziomie krajowym, unijnym i globalnym [*Zielony wzrost, zielony zysk ... 2011*].

W sektorze działalności ekologicznej wymienia się sześć głównych rynków: przyjazne środowisku wytwarzanie i magazynowanie energii, efektywność energetyczna i materiałowa, gospodarka odpadami i recykling, zrównoważona gospodarka wodna oraz zrównoważony transport (tab. 2).

Tabela 2. Rynki ekologiczne

Rynek	Obroty w 2010 roku (w mld euro)
Energooszczędne technologie	639
Ekologiczna gospodarka wodna	425
Ekologiczny transport	220
Ekologiczna produkcja i magazynowanie energii	210
Efektywność materiałowa	130
Gospodarka odpadami i recykling	40

Źródło: [*Zielony wzrost, zielony zysk ... 2011*, s. 29].

Przejsięcie do zielonej gospodarki będzie miało wpływ na co najmniej połowę zasobów światowej siły roboczej – czyli ok. 1,5 mld ludzi. Zmiany będą odczuwalne w całej gospodarce, ale największy wpływ będą miały na osiem kluczowych sektorów: rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo, energetyka, przemysł wykorzystujący zasoby naturalne, recykling, budownictwo i transport. Według nowego raportu przygotowanego przez Inicjatywę na rzecz Zielonych Miejsc Pracy (Green Jobs Initiative), transformacja w kierunku zielonej gospodarki może wygenerować w ciągu najbliższych dwóch dekad 15 do 60 mln dodatkowych miejsc pracy na całym świecie i wydobyć dziesiątki milionów pracowników z ubóstwa [*Working towards sustainable ... (2012)*].

5. Zakończenie

Przedstawione powyżej zmiany strukturalne wyznaczają nowe strategiczne kierunki rozwoju krajów. W Polsce brakuje spójnej i przekrojowej strategii, która łączyłaby różne obszary polityki związane z „zieloną gospodarką”. Wyzwaniem dla naszego kraju jest połączenie ze sobą takich sektorów, jak: energia, przemysł, innowacyjność, rolnictwo i środowisko, gospodarka, rynek pracy, szkolenia, edukacja i polityka wsparcia biznesu w kontekście dążenia do osiągnięcia „zielonych” celów. Środowisko i gospodarka muszą być postrzegane jako wyjątkowa szansa do wykorzystania. Aby sprostać temu wyzwaniu, potrzebny jest silny ośrodek decyzyjny oraz

zwiększanie świadomości na temat „zielonej gospodarki” [*Zatrudnienie i rozwój lokalny* ... 2011]. Raport przygotowany dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego mówi, że należy stworzyć krótko-, średnio- i długoterminową zintegrowaną strategię, by odpowiedzieć na wyzwania „zielonej gospodarki” i w pełni wykorzystać możliwości gospodarcze, środowiskowe i rynku pracy, wynikające z takiej strategii [*Zatrudnienie i rozwój lokalny* ... 2011]. Polscy politycy i przedsiębiorcy obawiali się dotąd kosztów związanych z ekologiczną modernizacją gospodarki. Jednakże pod wpływem regulacji unijnych Polska jest zobligowana do podejmowania działań dotyczących niskoemisyjnej i zasobooszczędnej gospodarki. Wymaga to zasadniczej reorientacji gospodarki i podjęcia całkowicie odmiennych strategii działań politycznych. Zrealizowany został projekt Niskoemisyjna Polska 2050, wskazujący na nowe priorytety w wielu sektorach polskiej gospodarki. Rząd przyjął założenia Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej. Przygotowywany jest Strategiczny Plan Adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 r. (SPA 2020) w odpowiedzi na europejską strategię adaptacji do zmian klimatycznych. Ponadto Ministerstwo Środowiska koordynuje też projekt Greenevo, dotyczący zielonych technologii w Polsce i szans eksportowych w tym zakresie [*Greenevo*... 2012].

Nieuniknione przemiany strukturalne w polskiej gospodarce stanowią także ważne wyzwanie badawcze. Konieczne wydaje się opisanie realnie zachodzących przekształceń w gospodarce, zdiagnozowanie głównych obszarów zmian i zidentyfikowanie zaangażowanych w nie podmiotów gospodarczych oraz publicznych, wyodrębnienie instrumentów ekonomicznych i finansowych wspierających przechodzenie do zielonej gospodarki oraz ocenienie wynikających z transformacji kosztów i korzyści.

Literatura

Europa 2020. (2010), www.mg.gov.pl.

Green economy. UNEP 2011, www.unep.org.

Green Economy Roadmap, International Chamber of Commerce 2012, www.icc.org.

Greenevo – rynki zagraniczne i perspektywy zielonej ewolucji polskich technologii, Ministerstwo Ochrony Środowiska Warszawa 2012.

Hawken P., Lovins A.B., Lovins L.H., *Natural Capitalism. Creating the next industrial revolution*, Brown & Company, London 1999.

Fiedor B., *Kryzys gospodarczy a kryzys ekonomii jako nauki*, „Ekonomista” 2010, nr 4.

Gorynia M., Kowalski T., *Nauki ekonomiczne a kryzys gospodarczy*, „Studia Ekonomiczne” 2009, nr 3-4.

Henzelmann T., Schaible S., Stoever M., Meditz H., *Geneza zielonej rewolucji ekonomicznej i spodziewane korzyści*, [w:] *Zielony wzrost, zielony zysk*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.

Jackson T., *Prosperity without Growth. Economics for Finite Planet*, Earthscan, London 2009.

Jessop B., *The Global Economic Crisis, The Green New Deal, and The No-Growth Economy*, Conference of UNRISD (2011).

Kołodko G., *Wędrujący świat*, Prószyński i S-ka, Warszawa 2011.

Krugman P., *How Did Economists Get It so Wrong?*, „New York Times Magazine” z 02.09.2009.

- Kwaśnicki W., *Czy kryzys finansowy przyczynia się do kryzysu w naukach ekonomicznych*, „Studia Ekonomiczne” 2009, nr 3-4.
- Mączyńska E., *Ekonomia a przełom cywilizacyjny*, „Studia Ekonomiczne” 2009, nr 3-4.
- Ocampo J., *The macroeconomics of the green economy*, [w:] *The Transition to a Green Economy*, UNEP (2011), www.unep.org.
- Oniszczyk J., *Źródła, zjawiska i sens kryzysów. Odniesienia do kryzysu 2007+*, [w:] *Normalność i kryzys. Jedność czy różnorodność*, Wydawnictwo SGH, Warszawa 2010, s. 511-595.
- Płowiec U., *Kilka refleksji o przyczynach i możliwych skutkach światowego kryzysu finansowo-gospodarczego*, „Studia Ekonomiczne” 2009, nr 3-4.
- Pysz P., *Ekonomia przed kryzysem gospodarki światowej i po nim*, „Studia Ekonomiczne” 2000, nr 3-4.
- Roubini N., Mihm S., *Ekonomia kryzysu*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Stiglitz J., *Freefall. Jazda bez trzymanki*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication – A Synthesis for Policy Makers* 2011, www.unep.org/greeneconomy, UNEP. pobrano 2012 z lokalizacji United Nations Environmental Programme: www.unep.org (2012).
- Working towards sustainable development: Opportunities for decent work and social inclusion in a green economy*, ILO, www.ilo.org (2012).
- Woroniecki J., *U źródeł kryzysu: szansa czy zagrożenie dla kapitalizmu?*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2011, www.pte.pl.
- Zatrudnienie i rozwój lokalny w Polsce w kontekście zmian klimatycznych*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, OECD, Warszawa 2011.
- Zielony wzrost, zielony zysk: jak zielona rewolucja stymuluje gospodarkę*, Roland Berger Strategy Consultants, red. S. Alberhne, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2011.

THE CONCEPT OF THE GREEN ECONOMY AS AN ANSWER TO THE ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL CRISIS

The global financial crisis confirmed that a return to the previous state is impossible and we need a new concept of economic and social growth adapted to the changing global economy. The new European Union's strategy Europe 2020 emphasizes sustainable development and green economy as force of future development. The green economy has a significant role in the structural changes in European economies.

Keywords: green economy, brown economy, crisis, structural changes, European Union.